

บทที่ 4

สถานที่ทำการศึกษา

ข้อมูลสถานที่ทำการศึกษามาจาก <http://www.songkhla.go.th> สิงหาคม 2544

1. ลักษณะทั่วไป

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดสงขลา เป็นจังหวัดใหญ่มีความสำคัญของภาคใต้ มีเนื้อที่ 7,393,889 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,621,181 ไร่ มีขนาดใหญ่ เป็นอันดับ 3 ของภาคใต้ รองลงมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางรถไฟ 947 กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดิน ประมาณ 950 กิโลเมตร และทางทะเลประมาณ 725 กิโลเมตร ห่างจากกรุง กัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย ประมาณ 480 กิโลเมตร สิงคโปร์ 718 กิโลเมตร

1.2 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ จดจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ จดจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี รัฐเคดาห์ และรัฐเปอรลิสของประเทศมาเลเซีย

ทิศตะวันออก จดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก จดจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสตูล

1.3 รูปร่าง

จังหวัดสงขลาทางตอนเหนือเป็นคาบสมุทรแคบและยาวยื่นลงมาทางใต้ เรียกว่าคาบสมุทรสทิงพระ กับส่วนที่เป็นแผ่นดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าทางตอนใต้ แผ่นดินทั้งสองส่วนเชื่อมต่อกันด้วยสะพานติณสูลานนท์

1.4 ขนาดพื้นที่

จังหวัดสงขลามีพื้นที่ 7,393.889 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,621,181 ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 27 ของประเทศ และใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของภาคใต้ รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.5 ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ทางทิศเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทิศตะวันออกเป็นที่ราบริมทะเล ทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นภูเขาและที่ราบสูง ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญ

1.6 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมเมืองร้อน มีลมมรสุมพัดผ่านประจำทุกปี คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนมกราคม และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม จากอิทธิพลของลมมรสุมดังกล่าว ส่งผลให้มีฤดูกาลเพียง 2 ฤดู คือ

ฤดูร้อน

เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งจะเป็นช่วงที่ว่างของลมมรสุมจะเริ่มตั้งแต่หลังจากหมดมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว อากาศจะเริ่มร้อนและอากาศจะมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน แต่อากาศจะไม่ร้อนมากนักเนื่องจากตั้งอยู่ใกล้ทะเล

ฤดูฝน

เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคมถึงเดือนมกราคม จังหวัดสงขลาจะมีฝนตกทั้งในช่วงลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่ในช่วงมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะมีฝนตกชุกมากกว่า เนื่องจากพัดผ่านอ่าวไทย ส่วนลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะถูกเทือกเขาบรรทัดปิดกั้นทำให้ฝนตกน้อยลง

จังหวัดสงขลา ในปี 2543 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรวมตลอดปี 2,417.9 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตก 194 วัน ฝนตกมากที่สุดในช่วงเดือน พฤศจิกายน วัดได้ 878.5 มิลลิเมตร ฝนตกน้อยที่สุดในเดือนกรกฎาคม วัดได้ 25.9 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ย 27.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยทั้งปี 36.1 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยทั้งปี 21.9 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 78.4%

1.7 ประชากรจังหวัดสงขลา

ประชากร ณ เดือนกันยายน 2544 รวมทั้งสิ้น 1,244,655 คน เป็นชาย 613,120 คน คิดเป็นร้อยละ 49.26 และหญิง จำนวน 631,535 คน คิดเป็นร้อยละ 50.74 จำนวนครัวเรือน 318,530 ครัวเรือน โดยจำแนกออกเป็นรายอำเภอ ได้ดังนี้

1.8 ทรัพยากรธรรมชาติ

1.8.1 ทรัพยากรดิน เนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัดสงขลา 7,393.889 ตารางกิโลเมตร กองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน ได้จำแนกดินในจังหวัดสงขลาไว้ 95 ชุด ดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย และดินทรายปนดินร่วนและดินเหนียวบางส่วน

1.8.2 ทรัพยากรน้ำ มีทั้งแหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ ได้แก่

1.8.2.1 ทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ มีพื้นที่ส่วนที่เป็นพื้นน้ำประมาณ 1,046.04 ตารางกิโลเมตร หรือ 650,000 ไร่ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

ก. ทะเลน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดพัทลุง จะมีสภาพเป็นน้ำจืด

ข. ทะเลหลวง หรือ ทะเลสาบตอนบน เป็นบริเวณที่มีพื้นที่มากที่สุด สภาพน้ำส่วนใหญ่เป็นน้ำกร่อย เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด

ค. ทะเลสาบตอนล่าง มีพื้นที่ตั้งแต่ปากทะเลสาบที่เปิดออกสู่อ่าวไทยลึกเข้าไปยังทะเลหลวง สภาพน้ำเป็นน้ำเค็มและน้ำกร่อย

1.8.2.2 คลองคูตะเภา ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาสันกาลาศิรี ในตำบลสำนักแคว อำเภอสะเดา ไหลผ่านตำบลต่าง ๆ ในอำเภอสะเดา ผ่านอำเภอหาดใหญ่ลงสู่ทะเลสาบที่บ้านคลองบางกล้า มีความยาวประมาณ 90 กิโลเมตร

1.8.2.3 คลองวาด มีต้นน้ำจากเทือกเขาบรรทัด ในอำเภอหาดใหญ่ ไหลไปลงคลองคูตะเภา ความยาวประมาณ 37 กิโลเมตร

1.8.2.4 คลองเทพา มีต้นน้ำจากเทือกเขาสันกาลาศิรี ไหลผ่านอำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา ไปลงอ่าวไทยที่ตำบลเทพา ความยาวประมาณ 80 กิโลเมตร

1.8.2.5 คลองรัตภูมิ ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาบรรทัดและเขาหลวง กั้นเขตแดนระหว่างอำเภอรัตภูมิกับจังหวัดสตูล ไหลผ่านอำเภอรัตภูมิ อำเภอควนเนียง ลงสู่ทะเลสาบสงขลาที่บ้านปากบาง ความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร

1.8.2.6 คลองนาทวี ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาสันกาลาศิรีผ่านอำเภอนาทวี อำเภอจะนะ ไหลลงสู่อ่าวไทยที่ปากบางสะกอม ความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร

1.8.3 ป่าไม้

จังหวัดสงขลามีเนื้อที่ป่าไม้ 357,500 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.74 ของพื้นที่ทั้งหมด (4,621,181 ไร่) เป็นป่าบก จำนวน 353,525 ไร่ ป่าชายเลน 3,975 ไร่

ในปี 2544 มีพื้นที่ป่าถูกบุกรุกแผ้วถาง จำนวนมาก มีการปลูกป่าตามโครงการต่าง ๆ จำนวน 2,087-3,325 ไร่ ปลูกป่าสองข้างทาง 10 กิโลเมตร พื้นที่ป่าสำคัญ ได้แก่

1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง พื้นที่ทั้งหมด 113,750 ไร่ อยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา และเนื้อที่ 96,934 ไร่ อยู่ในพื้นที่อำเภอรัตภูมิ และอำเภอหาดใหญ่
2. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด พื้นที่ 790,000 ไร่ อยู่ในพื้นที่จังหวัดสงขลา เนื้อที่ 80,000 ไร่ ท้องที่อำเภอรัตภูมิ
3. อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง พื้นที่ 132,500 ไร่ พื้นที่อำเภอนาทวี และอำเภอสะเดา

4. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในจังหวัดสงขลา พื้นที่ 285,265 ไร่ อยู่ในพื้นที่อ. ระโนด
5. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาแดง พื้นที่ 68,250 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.จะนะ และ อ.นาหม่อม
6. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาปะช้าง-แหลมขาม พื้นที่ 146,875 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.จะนะ และ อ.เทพา
7. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา พื้นที่ 76,000 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.สิงหนคร อ.สทิงพระ อ.กระแสสินธุ์ และ อ.ควนเนียง
8. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าป่ากราด พื้นที่ 2,575 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.นาทวี
9. วนอุทยานควนเขาวัง พื้นที่ 2,037.50 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.หาดใหญ่
10. พื้นที่เตรียมการอุทยานแห่งชาติสันกาลาศรีในจังหวัดสงขลา อยู่ในพื้นที่ 133,887 ไร่ พื้นที่อ. สะบ้าย้อย
11. พื้นที่เตรียมการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวในจังหวัดสงขลา อยู่ในพื้นที่ 18,527 ไร่ ท้องที่ อ.สะบ้าย้อย
12. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าพรุค้างคาว พื้นที่ 581 ไร่ อยู่ในพื้นที่ อ.หาดใหญ่

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ การพาณิชย์ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและอื่น ๆ จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2541 จังหวัดสงขลามีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (G.P.P) ณ ราคาตลาด 84,498 ล้านบาท ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตร มูลค่า 32,092 ล้านบาท สาขาบริการ 12,704 ล้านบาท สาขาการค้าส่งและค้าปลีก 9,293 ล้านบาท สาขาการธนาคาร การประกันภัย 7,058 ล้านบาท และสาขา อื่น ๆ มูลค่า 23,351 ล้านบาท รายได้ประชากร จำนวน 65,706 บาท/คนปี

2.1 สาขาการเกษตรที่สำคัญ

จังหวัดสงขลาที่มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 2,366,381 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.20 ของพื้นที่ทั้งหมด (4,621,181 ไร่) มีผู้ประกอบการอาชีพการเกษตร 498,888 คน 110,864 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่

2.1.1 ยางพารา เนื้อที่ปลูก 1,662,624 ไร่ ผลผลิตปีละ 300,410 ตัน มูลค่า 6,609,020,000 บาท พื้นที่ปลูกทุกอำเภอ ยกเว้น อ.สิงหนคร สทิงพระ และระโนด

2.1.2 ข้าว เนื้อที่ปลูก 645,071 ไร่ ผลผลิตปีละ 240,210 ตัน มูลค่า 912,798,000 แยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้าวนาปี เนื้อที่ปลูก 532,211 ไร่ ผลผลิตปีละ 169,016 ตัน มูลค่า 642,260,800 บาท ผลผลิตต่อไร่ 446 กิโลกรัม พื้นที่ปลูกทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอสะเดาและข้าวนาปรัง เนื้อที่ปลูก 112,680 ไร่ ผลผลิตปีละ 71,194 ตัน มูลค่า 270,537,200 บาท ผลผลิตต่อ

ไร่ 630 กิโลกรัม พื้นที่ปลูกอำเภอนาทวี ระโนด รัตภูมิ สะทิงพระ กระแสสินธุ์ ควนเนียง บางกล่ำ สิงหนคร

2.1.3 มะพร้าว เนื้อที่ปลูก 26,834 ไร่ ผลผลิตปีละ 26,580 ตัน มูลค่า 66,450,000 บาท พื้นที่ปลูกทุกอำเภอ

2.1.4 เงาะ เนื้อที่ปลูก 4,131 ไร่ ผลผลิตปีละ 3,053 ตัน มูลค่า 15,265,000 บาท พื้นที่ปลูก 11 อำเภอ ยกเว้น อ.ควนเนียง ระโนด สทิงพระ สิงหนคร และ กระแสสินธุ์

2.1.5 ทุเรียน เนื้อที่ปลูก 14,711 ไร่ ผลผลิตปีละ 8,677 ตัน มูลค่า 130,155,000 บาท พื้นที่ปลูก 11 อำเภอ ยกเว้น อ.ควนเนียง ระโนด

3. การปกครอง

จังหวัดสงขลา มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน 3 รูปแบบ คือ

3.1 การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งมาตั้งหน่วยงานในพื้นที่จังหวัด จำนวน 154 ส่วนราชการ และส่วนราชการอิสระ จำนวน 27 ส่วนราชการ

3.2.การบริหารส่วนราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการออกเป็น 2 ระดับ คือ

3.2.1 ระดับจังหวัด ประกอบด้วยส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 32 ส่วนราชการ

3.2.2 ระดับอำเภอ ประกอบด้วย 16 อำเภอ 124 ตำบล 998 หมู่บ้าน 19 เทศบาล

3.3 การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 19 แห่ง คือ เทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลนครสงขลา เทศบาลตำบลสะเดา บ้านพรุ พังลา ปาดังเบซาร์ ระโนด พะตัง นาทวี กำแพงเพชร นาสีทอง บ่อตรู สทิงพระ ตะบ้าย้อย ปริก จะนะ เทพา ควนเนียง สิงหนคร และองค์การบริหารส่วนตำบล 124 แห่ง

4. ประเพณีวัฒนธรรม

4.1 การนับถือศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.03 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา ร้อยละ 32.84 นับถือศาสนา อิสลาม ร้อยละ 2.37 นับถือศาสนาคริสต์ และร้อยละ 0.76 นับถือศาสนาอื่น ๆ

จังหวัดสงขลา มีวัดจำนวน 379 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 66 แห่ง พระภิกษุ จำนวน 2,965 รูป สามเณร 685 รูป มัสยิด จำนวน 333 แห่ง

4.2 ประเพณีและวัฒนธรรม

งานประเพณีสำคัญของจังหวัดสงขลาที่สืบทอดกันมาแต่ในอดีต ได้แก่

4.2.1 เทศกาลสงกรานต์ จัดขึ้นในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี มีการทำบุญรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และการเล่นสงกรานต์ โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ จะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้มาร่วมเล่นสงกรานต์เป็นจำนวนมาก

4.2.2 ประเพณีลากพระและตักบาตรเทโว เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมายาวนาน จัดขึ้นในช่วงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นประจำทุกปี ณ บริเวณสระบัว (แหลมสนอ่อน) และตักบาตรเทโวบริเวณเชิงบันไดเขาตังกวน โดยจะมีพระภิกษุสงฆ์เดินลงมาตามบันไดเขาตังกวน เพื่อรับบิณฑบาตรจาก ช่างราชการ พ่อค้าประชาชนที่ได้มารอดักบาตรและในช่วงสาย ๆ จะมีเรือพระจากวัดต่าง ๆ ในจังหวัดสงขลาจะลากมารวมกันที่บริเวณสระบัว เพื่อร่วมประกวดและให้ประชาชนร่วมทำบุญ

5. การชลประทาน

จังหวัดสงขลาประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หน่วยงานต่าง ๆ จึงได้ดำเนินการเพื่อจัดหาน้ำให้เกษตรกร เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพและเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะกรมชลประทาน เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดหาน้ำและบริหารการใช้น้ำให้กับเกษตรกร ตลอดจนการป้องกันปัญหาอุทกภัย ในจังหวัดสงขลา มีโครงการชลประทานที่สำคัญ ๆ ที่ดำเนินการเพื่อจัดหาน้ำให้กับเกษตรกร โดยเฉพาะไว้ในช่วงแห้งแล้ง มีโครงการชลประทานที่จัดหาน้ำให้กับพื้นที่การเกษตร ตั้งแต่ 5,000 ไร่ขึ้นไป จำนวน 12 โครงการ ดังนี้

5.1 โครงการฝายชะมวง อ.รัตภูมิ พื้นที่ชลประทาน 32,000 ไร่

5.2 โครงการชะมวงขยาย อ.รัตภูมิ พื้นที่ชลประทาน 34,800 ไร่

5.3 โครงการฝายคลองวาด อ.หาดใหญ่ พื้นที่ชลประทาน 5,000 ไร่

5.4 โครงการฝายปลักปลิง อ.นาทวี พื้นที่ชลประทาน 30,000 ไร่

5.5 โครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองหอยโข่งและคลองจำไทร อ.คลองหอยโข่ง พื้นที่ชลประทาน 10,800 ไร่

5.6 โครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองทูล อ.คลองหอยโข่ง พื้นที่ชลประทาน 18,000 ไร่

5.7 โครงการคลองจะนะ อ.จะนะ พื้นที่ชลประทาน 12,000 ไร่

5.8 โครงการอ่างเก็บน้ำคลองสะเดา อ.สะเดา เพื่อการอุปโภคบริโภค

5.9 โครงการบรรเทาอุทกภัย อ.หาดใหญ่ เพื่อการเก็บกักและระบายน้ำ

5.10 โครงการ ปตร.ป่ากระวะ อ.ระโนด พื้นที่ชลประทาน 30,000 ไร่

5.11 โครงการฝายระวะ อ.ระโนด พื้นที่ชลประทาน 7,000 ไร่